

De topwaarnemingen van 2007

Wat zijn de belangrijkste, boeiendste en interessantse waarnemingen van vorig jaar? De redactie van Natura heeft deze vraag gesteld aan alle leden van de Vereniging voor Onderzoek aan Flora en Fauna (VOFF), de Natuurkalender en waarneming.nl. Acht topwaarnemingen op een rij.

KROONBOSZANGER IN KATWIJK

De topwaarneming is ongetwijfeld de Kroonboszanger 5-10-2007 te Katwijk. Een soort die nog niet eerder in Nederland is waargenomen, ontdekt door Casper Zuyderduyn. De soort werd eerst als Noordse Boszanger gepiept, waarop al veel twitchers gingen rijden, maar na enkele kwartieren werd de melding omgezet naar Kroonboszanger. Een veelzeggend citaat van de website waarneming.nl: "Zeer fraai! Hulde aan de ontdekker, erg leuk om voor een NoBo

in de auto te stappen en onderweg te horen dat het om een nieuwe soort voor Nederland gaat. Vogel enkele malen goed vrij kunnen zien. Oogstreep, kruinstreep, vleugels, ook mooi en profiel. Benieuwd of hij nog is blijven hangen, toen ik vertrok was hij al even uit beeld."

Hisko de Vries,
www.waarneming.nl

Kroonboszanger. FOTO: MENNO VAN DUIJN

<http://waarneming.nl/soort.php?id=26899&soort=Kroonboszanger&tab=wn>

HEIDECICADEWAAIERTJE

Het heidecicadewaaiertje *Halictophagus silwoodensis* is in 2007 voor het eerst in Nederland waargenomen. Waaiertjes (orde Strepsiptera) zijn parasieten en behoren tot de wonderlijkste insecten. De vrouwtjes brengen hun leven door half uit het achterlijf van de gastheer stekend, terwijl de kortlevende mannetjes gevleugeld zijn. Het heidecicadewaaiertje leeft parasitair bij de heidecicade *Ulopa reticulata*. John Smit vond haar in 2007 bij Elst in Utrecht. Waarschijnlijk zal nader onderzoek aantonen dat de soort op meer plaatsen in ons land voorkomt.

Roy Kleukers, EIS-Nederland

Bron: Smit, J.T. (2007), Het heidecicadewaaiertje *Halictophagus silwoodensis* nieuw voor Nederland. Nederlandse Faunistische Mededelingen 27: 85-90.

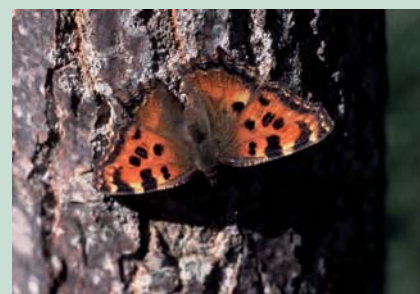
Twee vrouwtjes van *Halictophagus silwoodensis* in het achterlijf van de heidecicade.

FOTO: JOHN SMIT

GROTE VOS

Jarenlang ging het slechter en slechter met de grote vos. Na de laatste zekere rupsenvonds in 1996 nam het aantal waarnemingen jaar na jaar af. Uiteindelijk werd er in 2002 zelfs geen enkele waarneming van doorgegeven. Daarna begint het weer langzaam op te lopen. In 2007 werden er verspreid door het land 21 gemeld, van Cadier en Keer tot Ameland en van Nijmegen tot Overveen. Er is nog geen voortplanting vastgesteld, maar wie weet komt dat komend jaar en is de grote vos bezig terug te keren.

Grote vos. FOTO: KARS VELING

Kars Veling, Vlinderstichting

ROZERODE WASPLAAT

Rozeroode wasplaat in de Rotstergaasterwallen. FOTO: JAN VAN DER HEIDE

De meest interessante waarneming van 2007 is die van de Rozeroode wasplaat (*Hygrocybe calyptriformis*), gevonden in schraal grasland in natuurgebied De Rotstergaasterwallen nabij Heerenveen. Deze soort was al uit alle ons omringende landen bekend en Nederland ligt dus middenin het areaal, maar hij was nog nooit gevonden. In heel Europa is de soort zeldzaam en beperkt tot slechts enkele vindplaatsen, waarschijnlijk omdat zijn voorkeurmilieu voedselarm grasland is op licht (kalk-) en leemhoudend zand. Die milieus zijn onder de druk van de vermessing schaars geworden.

Aldert Gutter, Nederlandse Mycologische Vereniging

SPETTERMOS OP DE HOGE VELUWE

Spettermos (*Blindia acuta*) is een nieuwe bladmossoort voor Nederland. Het is een gebergtesoort van zuur gesteente, met een voorkeur voor rotsen langs watervallen en beken. Deze soort is in 2007 gevonden op de zandstenen plint van een voormalige watermolen op de Hoge Veluwe, gebouwd in 1923. Tijdens en na regenbuien stroomt water over de daklijst naar beneden en spat uiteen op de plint. Spettermos was nog niet eerder gevonden in het laagland van Noordwest-Europa. De dichtstbijzijnde vindplaats is de Harz.

Rienk-Jan Bijlsma, BLWG

Spettermos in een donkergroene zone op de zandstenen plint, naast een geelgroene zone van Oeverdikopmos (*Brachythecium plumosum*), eveneens een spatwatersoort. FOTO: RIENK-JAN BIJLSMA, DETAILFOTO SPETTERMOS: MICHAEL LUETH

ZEEALANT OP GRIEND

Op het vogeleiland Griend hebben medewerkers van Rijkswaterstaat tijdens een vegetatiekartering de Zeealant (*Inula crithmoides*) gevonden (zie komend nummer van *Gorteria* 33-2, 2008).

Zeealant is in augustus 2006 voor het eerst in Nederland aangetroffen in De Kwade Hoek. De dichtstbijzijnde oorspronkelijke groeiplaatsen zijn te vinden in Zuidoost-Engeland, in Normandië en verder zuidwaarts tot in het Middellandse Zeegebied. Een plantenzaadje of wortelstok moet dus helemaal over de Noordzee zijn getransporteerd en vervolgens de weg naar Griend hebben gevonden een afstand van meer dan driehonderd kilometer! Zeealant lijkt wel wat op Heelblaadjes (*Pulicaria dysenterica*). Maar de plant heeft succulentachtige bladeren, die lijken op Zeevenkel (*Crithmum maritimum*), vandaar haar Latijnse naam *crithmoides*, dat 'op venkel lijkende alant' betekent. De plant telde zes bloeistengels met dertig bloeiwijzen. De omstandigheden op Griend lijken dus goed. Hopelijk breidt de soort zich in de toekomst verder uit en kunnen we genieten van deze mooie aanwinst voor de Nederlandse flora. Het warmer wordende klimaat zal voor de Zeealant waarschijnlijk positief uitwerken.

Bas Kers, Rijkswaterstaat, Data-ICT-Dienst (DID), Delft

Zeealant op Griend.

FOTO: BAS KERS

DE MINEERMOT CALOPTILIA HEMIDACTYLELLA

Voor de liefhebbers van de 'kleine vlinders' is een mineermot van esdoorn, *Caloptilia hemidactylella*, de soort van het jaar 2007.

Kees Alders heeft zich het gehele jaar intensief bezig gehouden met het zoeken naar de rupsen van de esdoornmineermot in Gelderland en Limburg. Hij slaagde erin daaruit vele tientallen vlinders te kweken. De rupsen werden vooral op Spaanse aak gevonden,

in mindere mate op Noorse esdoorn en niet op gewone esdoorn. Alders concludeert dat er in ons land momenteel drie generaties rupsen per jaar voorkomen, waarbij de derde generatie de minst talrijke is. Zo hebben wij in 2007 een goed beeld gekregen van deze aanwinst voor onze fauna, van diens waardplanten en van het aantal generaties per jaar.

Het allereerste exemplaar is op 23 juli 2007 in Twello gevonden, maar intussen heeft de esdoornmineermot zich blijkbaar in ons land gevestigd en komt hij in flinke aantallen voor. Deze kolonisatie is biogeografisch interessant, want de soort is ruim vijftig jaar geleden al eens in Engeland en België gevonden. Nu lijkt de herkolonisatie Noordwest-Europa goed op gang te komen. Kortom: een betere soort van het jaar 2007 kunnen wij ons niet wensen.

De esdoornmineermot *Caloptilia hemidactylella* herkoloniseert Noordwest-Europa.

FOTO: CHRISTIEN KUCHLEIN

Joop Kuchlein, Stichting Tinea

DRIEHONDERD KEER AMBROSIA

2007 is een zeer extreem jaar geweest als gevolg van de zeer hoge temperaturen in de eerste helft van het jaar. Lastig om daar een waarneming uit te halen. Ik zou echter kiezen voor de meer dan driehonderd meldingen van *Ambrosia* die via www.natuurkalender.nl zijn doorgegeven. Veel planten stonden ook vroeg in bloei. Het gaat om een groot aantal locaties en om veel planten. In vijf procent van de gevallen zijn meer dan 100 planten aangetroffen en in vijftien procent tussen de 11 en 100 exemplaren. Dit duidt op een lokale voortplanting ofwel vestiging van deze soort. De ontwikkeling is zorgwekkend omdat *Ambrosia* wereldwijd een van de belangrijkste veroorzakers is van hooikoorts en zich in Europa naar het noorden lijkt uit te breiden. Ondanks het grote aantal planten is het aantal getelde pollen (gelukkig) zeer beperkt gebleven.

Arnold van Vliet,
De Natuurkalender

Ambrosia veroorzaakt hooikoorts. FOTO: DE NATUURKALENDER / ANOLD VAN VLIET